

NEKOLIKO NAŠAŠĆA NOVACA NA SKUPU U HRVATSKOJ I SLAVONIJI.¹

II. dodatak k V. Našašće italskih i afrikanških novaca u Mazinu.

Važni mazinski nahodaj, kojim sam se ovdje već u dva puta bavio,² a za koji se je i vanjski stručnjački svijet živo zanimao,³ kao da još uvijek nije sasama iscrpljen i kao da još uvijek ima iz njega znatnijih količina bakra i novaca razasuto u seljačkim rukama tamošnje okolice. Narodni je muzej iz toga nahodaja od prije već imao oko 100 kgr., ali naknadno još je prinadošlo zaslugom gg. Frana Šabana, kr. kotarskoga pristava i Ivana Jurkovića, sudbenoga kancelista u Ogulinu, pa Jove Vojnovića, učitelja u Mazinu, više novih komada. Znatniju skupinu, a s njom velik ulomak aes signatum sa bikovima, muzej je dobio zamjenom od bosansko-hercegovačkoga zemaljskoga muzeja u Sarajevu, davši zato rimskih novaca iz dva bosanska nahodaja. Nekoliko komada aes rude, kartaških i numidskih novaca iz mazinskoga nahodaja vidio sam i u numizmatičkoj zbirci gimnazije u Karlovcima, ali nema tamo ništa, što već ne bi kod nas bilo zastupano.

Narodni muzej je dobio slijedeće nove komade:

Rim. Aes rude I. Komadi bakra nepravilna oblika. Težina pojedinih komada: 862·5, 845, 818·5, 502·5, 375, 314, 273, 246·5, 211·5, 172·5, 142, 107·5, 101·5, 99, 64, 52, 49·5, 47·5, 45, 44, 43·5, 36·5, 34, 29·5, 18, 17·5, 13·5, 13, 12, 9·5 i 6·5 gr. Svega je sada od ove vrste 271 komad u ukupnoj težini od 38.522·5 gr.

Rim. Aes rude II. Poluvaljkaste šipke. Težina: 274·5, 182 i 92 gr. Svega od ove vrste 13 komada u ukupnoj težini od 1151·5 gr.

Rim. Aes rude III. Bari, sljeveni u duguljastim kalupima. Težina: 773, 562, 526, 490, 479, 314·5, 309, 283, 274·5, 273, 238, 109·5, 104, 58, 48·5, 29, 24 i 20 gr. Kako ovamo spadaju i komadi, koji su kao aes signatum sa suhom grančicom pod br. 1 i 9 opisani, to sada od ove vrste ima svega 97 komada u ukupnoj težini od 37.295·5 gr.

Rim. Aes rude IV. Komadi u obliku četverouglastih ploča. Težina: 271, 254·5, 242·5, 229·5, 162, 161·5, 146·5, 84·5, 75·5, 64·5, 32·5, 30·5, 27·5 i 5·5 gr. Sada od ove vrste svega 72 komada u ukupnoj težini od 6295·5 gr.

Rim. Aes rude V. Komadi pogačasta oblika. Težina cijelih komada: 286·5, 146 i 120 gr. Težina ulomaka: 189, 159·5, 127·5, 101·5, 99, 73·5, 55·5, 49,

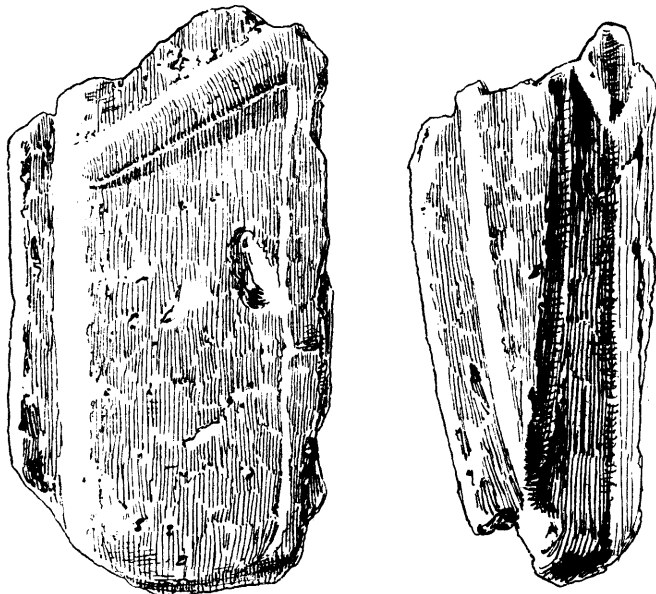
¹ I—IV u Vjesniku n. s. I. str. 96—119; V—VII u Vjesniku n. s. II. str. 42—103; V. dod. VIII—XI u Vjesniku n. s. IV. str. 81—155; XII—XV u Vjesniku n. s. V. str. 235—243.

² Vjesnik n. s. II. str. 42—81, IV. str. 81—86.

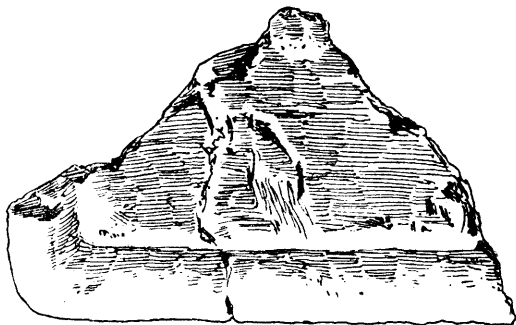
³ M. Bahrfeldt. Der Münzfund von Mazin (Croatien). Berlin 1901.

35, 34, 27·5, 18, 14, 13 i 9. Od ove vrste ima svega 30 cijelih i 63 nepotpunih komada u ukupnoj težini od 10.105·5 gr.

Rim. Aes signatum I. Komadi sa suhom grančicom. Ovdje sam komade, opisane pod br. 1 (težina 800·8 gr.) i 9 (težina 216·1 gr.) izlučio, jer je veoma dvojbena, da bi mogli ovamo spadati; uvrstio sam ih u treću vrstu Aes rude. Pridošla su dva nova komada, naime:

Sl. 96. Aes signatum sa suhom grančicom. Iz Mazina. Sprijeda i postrance. Nar. vel.

Sl. 97. Aes signatum sa mačem i koricama. Ulomak iz Mazina. Nar. vel.

10. Duljina 60^{mm}, šir. 37^{mm}, deblj. 27^{mm}; težina 529·5 gr. Ulomak s desne strane, presječen nešto podalje od polovice, tako da nema srednjega rebra, nego samo dva rebarca, koja se na desno koso spuštaju. Na drugoj strani se ne vidi nikakva biljega, a postrance je obični jaki nastavak od šava (Gussnat), debeo do 14^{mm}.

11. Lijevi komad donjega kraja (sl. 96), 73^{mm} d., 41^{mm} šir., 29^{mm} deb.; 346·5 gr. težak. Prema donjem kraju postaje sve to tanji. Presječen je na sredini, tako da se vidi i srednje rebro, iz kojega na gornjem kraju izilazi zadnje lijevo rebro. Na drugoj strani ne vidi se ništa. Postrance je šiljato završujući nastavak od šava.

Svega je sada od ove vrste iz Mazina poznato 9 komada u ukupnoj težini od 4851·7 gr.

Rim. Aes signatum III. Mač.) (Korice od mača.

2. Sačuvan je lijevi gornji ugao strane s mačem (sl. 97), ali tako, da je izražen samo lijevi okrajak dočekaljke. Na drugoj strani se je tako odlomio, da na ulomku od mačevih korica ništa nema. Komad je u novije vrijeme trpio od udaraca, pa je i na dvoje razbijen. Na jednoj i drugoj strani ima naokolo žlijeb. Crna patina djelomice oljuštena. Dulj. 68^{mm}, šir. 41^{mm}, deblj. 12^{mm}; težina 163·5 gr. Darovao g. Fran Šaban, kr. kotarski pristav u Ogulinu.

Rim. Aes signatum VII. Na desno okrenut stupajući bik.

Na lijevo okrenut stupa-
jući bik.

2. Dulj. 74^{mm}, šir. 92^{mm},
deblj. na figurama 22^{mm}, a inače
12^{mm}; težina 761·5 gr. Mrka pa-
tina. — Mazinski je komad od
prilike polovica cijeloga kvadri-
latera, od kojega su poznata
samo četiri čitava komada, naime
primjerci u britskom muzeju
(tež. 1790·23 gr. — dakle pre-
težak), u Parizu (tež. 1385·9
gr.) u Berlinu (iz La Brune;
163^{mm} d., 92^{mm} šir.; tež. 1347
gr.) i u Fr. Gneccchia u Milanu
(nađen g. 1887. u Tiberu u Rimu;
tež. samo 1000 gr.; veoma loše
sačuvan). Čini se, da naš komad,
na kojem su likovi znatno veći,
nego na berlinskom, napred nije
lomljen, nego da su kalupi tamo
bili nesavršeni. Likovi se i gore
previše približavaju rubu. Ma-
zinski je ulomak od prilike 2¹/₃
rimske funte težak.

Od svih vrsta aes si-
gnatum našlo se u Mazinu
svega 21 komad u ukupnoj te-
žini od 9·107·6 gr.

Broj komada aes grave
ostaje nepromijenjeno 3.

Rimskih reduciranih asa
ima sada 45 komada, jer su pri-
došli slijedeći komadi:

I. Anonimni as bez
kovničarskoga biljega.
Sekstantarni komad.

3. Æ; 35^{mm}; 30·82 gr.
ali napis Roma nejasan.

II. Anonimni asi sa
slikovnim kovničarskim
biljgom.

Biljeg: Koplje. Seks-
tantaran as.

33. Æ; 33^{mm}; 33·70 gr.

Sl. 98. i 99. Aes signatum s bikovima. Ulomak iz
Mazina. Nar. vel.

— Obični likovi; površ broda ležeće koplje; a vrijednosni znak desno do broda. Napis ROMΛ

D' Ailly Recherches sur la monnaie romaine II. 2 tabl. LXXXV 7.

Biljeg nejasan.

34. Æ; 33^{mm}; tež. 30·25 gr. (okrhan). Sekstantaran as.

35. Æ; 32^{mm}; 26·83 gr. Uncijalan as.

III. Asi sa kovničarskim monogramom ili imenom.

24. Æ; 30^{mm}; 19·30 gr. Još jedan sekstantarni as monetara C. Terencija Varrona.

Atilius Sarnus (oko g. $\frac{560}{194}$).

36. Æ; 31^{mm}; 17·45 gr. (nepotpun; samo nešto više od polovice; nije partažiran, nego u novo doba razlupan). Obični likovi, ali na naličju površ broda [SΛ]R, a dole ROMΛ

Sr. Babelon, Monnaies de la republique romaine I 227, 3.

Od ostalih vrsta novaca pridošla su još 24 kartaška (među njima 1 veliki), 15 numidskih i 1 egipatski od Ptolemeja VIII. Euergeta II., tako da sada broj nerimskih novaca iz mazinskoga našašća stoji ovako:

Italija. Campania rimska . . .	1 kom.	Egipat. Ptolemaeus VIII.	
„ Salapia Apuliae	1 „	Euergetes II. . . .	16 kom.
„ Teate Apuliae	2 „	„ Ptolemaeus X. So-	
„ Incerti	1 „	ter II.	12 „
Sicilija. Solus (? veoma izlizan)	1 „	Karthago.	529 „
„ Syracuseae	4 „	Numidia.	343 „
Grčka. Caphyae Arcadiae . .	1 „		

XVI. Našašće rimskih bakrenih novaca iz sredine četvrtoga vijeka u Vraniću (kotar Požega).

U kolovozu 1897. izorali su Božo Vučetić i Mile Slavujević, seljaci iz Vranića (općina Brestovac u Vilić-selu) velik zemljani lonac, koji je bio pun punčat bakrenih rimskih novaca. Lonac se je kod vađenja pokidao i ulomci pobacali, a novce si sretni nalaznici podijeliše. Slavujević je svoj dio brzo bud poraspoklanjao bud rasprodao, a to je tim laglje išlo, što su baš u onaj par u požeškoj okolici bile velike vojničke vježbe. Narodni muzej, doznav dosta kasno za ovaj nahodaž putem zagrebačkih dnevnika, mogao je da otkupi od Vučetića samo kakove tri i pol tisuće komada, a općinsko poglavarstvo brestovačko u Vilić-selu, koje je u toj stvari posredovalo, poslalo je i dno i nešto ulomaka na kolu rađene zemljane posude, u kojoj su se novci našli.

Koliko je novaca u loncu bilo, nisam mogao doznati, ali ih je moralo biti najmanje 20.000 komada.¹ Narodni ih muzej sada posjeduje 3765 komada, koji su

¹ Sigurno je ovo onaj „nahodaž u Ugarskoj od 50 kilograma — od prilike 20.000 komada“,

koji spominje O. Voetter u Wiener Num. Monatsblatt 1897. str. 131.

ovdje niže pobilježeni, a po jednom rukopisnom popisu K. Nubera, koji mi je pri ruci, došlo je i u osječki gradski muzej 1120 komada. Znađem, da je jedan poručnik 16. pukovnije u Belovaru u svojoj zbirci imao jedno 2000 komada, a ne bez razloga imam uvjerenje, da je sve to tek manji dio cijeloga nahodaja, od kojega je veći dio otišao van zemlje. Ipak novci, što su došli u oba naša muzeja, kadri su, da nam pruže dosta vjernu sliku o novcu, što je u hrvatskom dijelu Pannonije g. 350. posl. Kr. kolao i o proizvodima rimske kovnice u Sisku, iz koje su ti novci skoro isključivo proizišli bili. Jedino je šteta, da se nije cijelo našašće na skupu proučiti moglo, jer bi se sigurno u tolikoj množini novaca bilo našlo i novaca nekih rijetkih sisačkih emisija onoga vremena, koje u zagrebačkom i osječkom dijelu toga skupa nisu zastupane.

U Sisku je rimska kovnica novaca osnovana od prilike oko god. 265. od cara Gallijena, a kovalo se tu u dvije radionice (officina), koje su svoje proizvode katkada bilježile brojkama I i II. Sa zasnovanjem sisačke kovnice biti će u nekom savezu rijetki novci sa napisom SISCIA AVG, na kojima se vidi sjedeća gradska božica, a ispod nje katkada plivajući riječni bog Kupe. Klaudije II. (268—270) valjda je za vremena ratovanja protiv Gota, otvorio još dvije oficine, da kovnica uzmogne zadovoljiti većim zahtjevima, koji su se za toga rata na nju stavljali. Te su oficine signirale slovima P(rima), S(ecunda), T(ertia), Q(uarta). Aurelijan (270—275) dodao je još i petu (V) i šestu (VI) oficinu, a odkako je on kovničarstvo reformisao, dolazi na sisačkim novcima kao oznaka kovnice još i početno slovo gradskoga imena **S**; na jednom njegovom novcu javlja se dapače i skraćeno ime (Sisc.)¹ Počam od Proba (276—282) označuje kovnica neke svoje zlatne i bakrene novce sa **SIS**, a od Dioklecijana (284—305) biva to redovito. Neki rijetki Probovi novci sa SISCIA PROBI AVG i opet nam prikazuju sjedeću gradsku božicu, a do njenih noguh riječne bogove Kupe i Save. Probus je sisačku kovnicu u zadnjoj svojoj godini ograničio na tri oficine (A, B, Γ), a tako je ostalo od prilike do godine 308., kada ih je bilo šest (A, B, Γ, Δ, E, Ϛ). Šeste oficine nestaje već prije g. 313., poslije 351. ima ih samo četiri, a iza 378. rade samo dvije. Zadnji novci u sisačkoj su se kovnici kovali za Arkadija (395—408), koji ju je valjda napustio nakon što je preko 130 godina u porabi bila.

Progledani novci iz nahodaja u Vraniću (4885 kom.) razvrstavaju se po osobama ovako:

Theodora	1 kom.	Constans	3982 kom.
Constantinus max.	4 "	Constantius II.	842 "
Constantinus II.	5 "	Vetranio	51 "

a po kovnicama ovako:

AN Antiochia 2 kom. (Constantinus II. 1, Constantius II. 1).

AQ Aquileia 6 kom. (Constans 4, Constantius II. 2).

CONS Constantinopolis 17 kom. (Theodora 1, Constantinus max. 1, Constans 2, Constantius II. 13).

H Herakleia 2 kom. (Constantinus max. 1, Constans 1).

K Kyzikos 4 kom. (Constantinus II. 1, Constans 1, Constantius II. 2).

¹ Rohde u Wiener Num. Ztschr. XXVII 1895., 109 i sl.

N Nikomedia 5 kom. (Constans).

SIS Siscia 4298 kom. (Constantinus max. 1, Constans 3526, Constantius II. 720, Vetrano 51).

TS Thessalonike 197 kom. (Constantinus max. 1, Constantinus II. 2, Constans 135, Constantius II. 59).

TR Treveri 1 kom. (Constans).

Od preostala 353 komada nije se kovnica ustanovila, jer su koje slabo sačuvani, koje preveć oksidirani, ali sigurno su i od njih skoro svi u Sisku kovani.

Na pitanje kada i zašto su ovi novci zakopani bili, veoma je lako odgovoriti. Kako ima novaca od cara Vetranija, svakako se je to moralo dogoditi iza ožujka 350., kada je on postao carem, a kako su među novcima Konstancija II. najmlađi oni, koji su u Sisku uporedo sa Vetranijevim kovani, a još nema novaca Konstancija Galla, kojega je Konstancije II. 15. ožujka 351. imenovao Caesarom, nije se to valjda dogodilo prije proljeća g. 351. A u to vrijeme odigravali su se u hrvatskom dijelu Pannonije važni događaji, koji su mogli mnogoga bogatijega i siromašnjega čovjeka da sklonu, da sakrije sav novac, što ga je posjedovao.

U zapadnom dijelu rimske države bio se je iza ubistva cara Konstansa (u siječnju 350) pojavio kao novi car Magnentius, ali s tom promjenom nije bila zadovoljna vojska u Illyriku, koja je proglasila carem staroga vojskovođu Vetranija, čovjeka niska roda i srednje naobrazbe, rodom iz Moesije. Udovica pontskog kralja Hanniballijana, imenom Konstantina, kojoj je otac veliki Konstantin bio podijelio carski naslov (Augusta), sama ga je ovjenčala diademom (u ožujku 350.) Kako su se novi protucarevi brzo među sobom sporazumjeli, dospjeo je Konstancije u veliku nepriliku, iz koje se je jedva nekako izvukao. Sa Magnencijem, koji je za pravo bio ubojica njegova brata Konstansa, nije mogao ugovarati, a Vetranija, s kojim se je stao nagađati, ružno je izigrao, te riješio vojske i krune. Bogatim darovima i sjajnim obećanjima predobio je naime njegove vojvode i vojnike za sebe, a kada su se oba cara u Nišu (Naissus; 24. prosinca 350) sastala, cijela je vojska aklamacijom pozdravila sina velikoga Konstantina i izrazila ogorčenje protiv usurpatora, tako da je staroga Vetranija spopao strah i on se odmah odrekao prijestolja. Takova se slabića nije trebalo bojati, pa ga je Konstancije pustio, da mirno živi u svojoj villi u Bithyniji, gdje je g. 356. umro.

Mnogo je pogibeljniji bio Magnencije, koji je zavladao u gallskoj i italskoj praefekturi, pa u proljeću 351. provalio i u Pannoniju. Tu je Konstancije bio utvrdio najglavnija mjesta Sisciju, Mursu i Sirmium, a sam je sa velikom vojskom stao u jak utvrđeni tabor kod Cibala.¹ Magnencije je rat sretno započeo, pobiv jedan Konstancijev odjel negdje na noričkoj međi u Podravini blizu Poetovija. Drugi put se sukobiše vojske kod Siska, a ovdje je navodno Konstancije održao pobjedu. Svakako ta pobjeda nije bila znatna, kada se je skoro zatim povukao u Cibalae, prepustiv i Sisak svome udesu, koji je grad Magnencije osvojio i razorio, i prepustiv njegovu pustošenju Posavinu od Siska do Mitrovice. To je tako trajalo

Sr. o tom publiže u ovoj svesci Vjesnika str. 127 i sl.

dok nije 28. rujna 351. došlo kod Osijeka do odlučne bitke, iza koje je Magnencije morao zemlju da ostavi. Za vremena toga ratovanja i pustošenja god. 351., mislim da je netko kod Vranića onaj lonac s novcima zakopao, a nije više dospjeo, da ga iskopa, jer je u tom ratu zaglavio.

Nahodaj iz Vranića sadržaje od prilike 95% novaca iz sisačke kovnice (4298:234), a med njima velika većina otpada na novce Konstansa i Konstancija II. sa reverzima: 1. Car na brodu s Nikom i 2. Phoenix na lomači, koja obadva imaju napis Fel(icis) temp(oris) reparatio¹ i to:

Constans	1. — 1899,	2. — 1612 kom.
Constantius II.	1. — 357,	2. — 280 „

Tu se vidi, da je kod prve vrste postotni razmjjer Konstansovih i Konstancijevih novaca 84:18:15·82, a kod druge 84:98:15·02, dakle od prilike jednak. Sisak je ležao u Konstansovoj državi, pa stoga nije čudo, da je njegovih novaca skoro šest puta toliko, koliko Konstancijevih.

S jednim i drugim reverzom kovalo se je u Sisku u pet kovnica, a izdalo se — sigurno u razmaku od stanovitoga nekoga vremena u zadnjim godinama Konstansova vladanja († 350) — više emisija, koje su na novcima posebnim znakovima označene. Bezuvjetno suvremene će biti emisije obijuh vrsta (Car na brodu — Phoenix), koje imaju ispod slike pod linijom slovo oficine (A—E), kraticu kovničkoga imena (SIS) i jednu odeblju piknju. Ne mnogo ređa je druga jedna emisija, koja mjesto te piknje ima po jedno slovo nepoznatoga jednoga alfabeta, koji se sada prvi put na novcima pojavljuje, a upotrebljuje se samo još kratko vrijeme, i to samo na novcima sisačke kovnice. U tom alfabetu odgovara slovu A znak \mathfrak{A} , slovu B znak \mathfrak{B} , slovu Γ znak \mathfrak{C} , slovu Δ znak \mathfrak{D} , a slovu E znak \mathfrak{E} . Ti znakovi dolaze doduše katkada i pomiješano sa slovom koje druge od ovih pet oficina, ali se to ne smije shvatiti kao oznaka posebne emisije, nego se mora odbiti na pogreške kod rezanja kovničkih kalupa. Kao sastavine posebnih emisija nasuprot moraju se shvatiti oni novci, kod kojih se oni nepoznati znakovi nalaze bud u polju novca do lika (kod novaca s Phoenixom na desnoj strani, a kod onih s carem na lijevoj strani) bud na početku kovničke oznake mjesto grčkih slova, što označuju broj oficine. Novci jedne i druge emisije su veoma rijetki, te među toliko tisuća komada nisam mogao niti jednoga primjerka konstatovati iz 5 oficina kod Konstansa (25%); kod Konstancija ih dapače ima samo iz jedne jedine. Biti će, da su se novci tih emisija samo kratko vrijeme kovali, pa da ni nisu bili opredijeljeni za promet, te se je samo manji broj komada nepažnjom iz kovnice izdao. Osim spomenutih dvijuh glavnih i dvijuh rijetkih emisija, od kojih ima na jednako novaca sa jednim i drugim reverzom, ima od reverza sa carem na brodu još jedna redovita emisija, gdje kroz svih pet oficina ima na koncu kovničke oznake nekakva kvačica (ASIS¹ — ESIS¹). Novci te emisije su veoma obični.

Najmlađi novci iz nahodaja u Vraniću jesu one dvije vrste sa napisima Gloria Romanorum pa Virtus Augustorum, što su se u jednakom obličju kovali sa licem i naslovom Konstancija II. i Vetranija u svih pet sisačkih oficina,

¹ Sr. o tim novcima člančić O. Voettera u Wiener Num. Monatsblatt 1897 str. 129—132.

a u samo jednoj emisiji, koja je označena sa ASIS — ESIS. Te dvije emisije nisu baš bile preobilne, jer od ovih vrsta nisu niti Konstancijevi novci preveć obični, a Vetranijevih se nešto češće u opće samo kod nas nađe. Kod Gloria Romanorum je postotni razmjjer Konstancijevih novaca spram Vetranijevih 62:82:37:18, a kod Virtus Augustorum 56:44.

Pojedine vrste proučenih novaca jesu slijedeće:

Novci, kovani prije smrti Konstantina Velikoga († u svibnju 337).

1. Constantinus Max. (306—337). CONSTANTI—NVS MAX AVG. Poprsje sa diademom i plaštem na desno.

GLOR—IA EXERC—ITVS. Dva bojna znaka između dva vojnika, opremljena kacigama, kopljima i štitovima.

Æ; 18^{mm}. Cohen Monn. imp. VII² 258, 254.

•CONSA• 1 kom. •SMHA 1 kom. ASIS (1 kom.)¹ SMTSA 1 kom.

2. Constantinus iun. (317—337—340). CONSTANTINVS IVN NOB C. Poprsje sa lovorvijencem i oklopom na desno.

Isti reverz.

Æ; 18^{mm}. Cohen n. d. VII² 378, 122.

SMANS (1 kom.) SMKA 1 kom. SMTSB 2 kom. SM / / / (1 kom.)

3. Constans (333—337—350). CONSTANS NOB CAES. Poprsje sa lovorvijencem i plaštem na desno.

Isti reverz.

Æ; 18^{mm}. Cohen n. d. VII² 414, 69.

SMTSΔ (1 kom.)

4. FL CONSTANS NOB CAES. Poprsje sa lovorvijencem i plaštem na lijevo.

Isti reverz.

Æ; 18^{mm}. Cohen n. d. VII² 414, 72.

•CONSIA• 1 kom.

5. FL CONSTANTIS BEA C. Poprsje sa diademom i plaštem na desno.

Isti reverz.

Æ; 18^{mm}. Cohen n. d. VII² 414, 73.

•ASIS• 1 kom.

6. Constantius II. (323—337—361). FL IVL CONSTANTIVS NOB C. Poprsje sa diademom, plaštem i oklopom na desno.

Isti reverz.

Æ; 18^{mm}. Cohen n. d. VII² 455, 144.

SMANZ 1 kom. SMKA 1 kom., *SMKΔ 1 kom.

7. Constans. Napis kao br. 4. Poprsje sa lovorvijencem i plaštem na desno.

¹ U zaporci su zabilježeni komadi osječkoga gradskoga muzeja.

SECVRI—TAS REIPVB. Napred okrenuta Securitas sa žezlom u ruci oslanja se o stup.

Æ; 16^{mm}. Cohen n. d. VII² 419, 103.

$\frac{?}{?}$ (1 kom.)

Novci, kovani iza smrti Konstantina Velikoga († u svibnju 337).

8. Theodora, druga supruga Konstantina Chlora. FL MAX THE—ODORAE AVG. Lovorvijencem ovjenčano odjeveno poprsje na desno.

PIETAS — ROMANA. Na desno ogleduća se carica-Pietas sa djetetom u ruku. Kovnički biljeg CONSE• 1 kom.

Æ; 17mm. Cohen n. d. VII² 99, 4.

Novci, kovani iza smrti Konstantina II († u travnju 340) pa do smrti Konstansa († u siečnju 350).

Starije emisije:

Constans (333—337—350) CONSTAN—S P F AVG } Poprsje carevo sa
Constantius II (323—337—361) CONSTANTI—VSPFAVG } diademom i plaštem
na desno.

9. Rev. GLOR—IA EXERC—ITVS. Labarum sa Kristovim monogramom između dva vojnika, opremljena kacigama, kopljima i štitovima.

Constans: Cohen n. d. VII² 414, 65. Æ; 16—17mm.

AQS 1, •ASIS• 1 = 2 kom.

10. Rev. VICTOR—IA AVGG. Napred okrenuta Nika sa dva vijenca u podignutim rukama. Do podnožne linije sa svake strane zvijezda.

Constantius II: Cohen n. d. VII² 472, 210. Æ; 17—18mm.

$\frac{|\ast}{\Delta SIS}$ = 1 kom.

11a. Rev. VICTORIAE DD AVGG Q NN. Dvije Nike sa vijencima i pal-mama jedna spram druge.

Constans: Cohen n. d. VII² 431, 176—179. Æ; 15—16mm.

$\frac{\ast}{AQS}$ 1, $\frac{\ast}{\bullet ASIS \bullet}$ (1), $\frac{\ast}{ASIS}$ 1 (1), $\frac{\ast}{BSIS}$ 2 (1), $\frac{HR}{RSIS}$ 1 = 5 (3) kom.

$\frac{\bullet}{SMTSA}$ 1, $\frac{\bullet}{SMTSB}$ (1), $\frac{\bullet}{SMTSF}$ 3 = 4 (1) kom. Napis CONSTANS—P F AVG.

11b. Constantius II: Cohen n. d. VII² 484, 293. Æ; 15—16mm.

$\frac{\ast}{\epsilon SIS}$ 1, $\frac{HR}{\epsilon SIS}$ 1 = 2 kom.

$\frac{\bullet}{SMTSB}$ (1 kom.). Napis CONSTANTI—VS P F AVG.

Constans. D N CONSTA—NS P F AVG. Glava sa diademom na d.

12. Rev. VOT—XX—MVLТ—XXX u lovorvijencu.

Cohen n. d. VII² 435, 197. Æ, 15—16mm.

$\frac{\ast}{SMHF}$ (1), $\frac{\ast}{SMKA}$ 1 = 1 (1) kom.

Kasnije emisije.

Constans. D N CONSTA—NS P F AVG } Poprsje sa diademom i
Constantius II. D N CONSTAN—TIVS P F AVG } plaštem na d.

13a. Rev. FEL TEMP REPARATIO. Phoenix sa osjenkom na lomači na desno.

Constans: Cohen n. d. VII² 408, 22. Æ; 18—19mm.

AQP • 2, AQT • 1 = 3 kom.

ASIS • 32 (12), BSIS • 256 (72), ISIS • 87 (10), ΔSIS • 190 (37),
ESIS • 77 (19) = 632 (150) kom.

ASIS_χ 54 (7), BSIS_ϣ 71 (13), ISIS_ς 98 (25), ΔSIS_ϣ 99 (30), ESIS_ϣ
78 (24) = 400 (99) kom.

ISIS_χ 2 (1), ISIS_ϣ 1, ISIS_ϣ 2 = 5 (1) kom.

χSIS 1, ϣSIS 1, ϣSIS 1 (1) = 3 (1) kom.

$\frac{\chi}{ASIS}$ 5, $\frac{\rho}{BSIS}$ 2, $\frac{\varsigma}{ISIS}$ 4 (1), $\frac{\rho}{\Delta SIS}$ 2, $\frac{\rho}{ESIS}$ 1 = 14 (1) kom.

$\frac{\chi}{ISIS}$ 1 kom.

Sisačkih komada sa nejasnim kovničkim biljegom 305 kom.

TRS • 1 kom.

13b. Constantius II: Cohen n. d. VII² 448, 58. Æ; 18—19mm.

ASIS • 5, BSIS • 14 (2), ISIS • 7, ΔSIS • 27 (6), ESIS • 15 (2) = 68
(10) kom.

ASIS_χ 10 (1), BSIS_ϣ 25 (8), ISIS_ς 14 (5), ΔSIS_ϣ 39 (11), ESIS_ϣ 48 (14) =
136 (39) kom.

ASIS_λ 1, ASIS_ς 1, ASIS_ϣ 3 (1), ASIS_ϣ 1 = 6 (1) kom.

ISIS_ϣ 1 kom.

$\frac{\chi}{ISIS}$ 2 kom.

Sisačkih komada sa nejasnim kovničkim biljegom 17 kom.

14a. Rev. FEL TEMP—REPARATIO. Gologlav car u oklopu i plaštu, sa phoeniksom na kruglji u desnoj a labarom u lijevoj ruci, stoji na lijevo okrenut na brodu, koji brodi na lijevo, a kojim ravna iza cara sjedeća krilata Nika.

Constans: Cohen n. d. VII² 406, 10. Æ; 18—19mm.

ASIS • 47 (12), BSIS • 253 (43), ISIS • 84 (27), ΔSIS • 175 (44), ESIS •
61 (13) = 620 (139) kom.

BSIS 1,

ESIS 2 = 3 kom.

ASIS_γ 29, BSIS_γ 53 (2), ISIS_γ 57 (14), ΔSIS_γ 38 (7), ESIS_γ 51
(7) = 228 (30) kom.

ASIS_λ 77 (12), BSIS_ϣ 99 (35), ISIS_ς 109 (45), ΔSIS_ϣ 94 (20), SIS_ϣ 68
(18) = 447 (130) kom.

ASIS_χ 2, ASIS_χ • 9 (1) = 11 (1) kom.

ISIS_ς 2, $\frac{\rho}{ASIS}$ 1 (2), $\frac{\rho}{SIS}$ 2, $\frac{\rho}{SIS}$ 1 (1) = 6 (3) kom.

$$\frac{\mathcal{Z}}{\text{ASIS}} 2, \quad \frac{\mathcal{A}}{\Gamma\text{SIS}} 1 (1), \quad \frac{\mathcal{Y}}{\Delta\text{SIS}} 4 (1) \quad = 7 (2) \text{ kom.}$$

Sisačkih komada sa nejasnim biljezima 272.

$$\overline{\text{TESA}} 29 (5), \overline{\text{TESB}} 13 (9), \overline{\text{TES}\Gamma} 26 (12), \overline{\text{TES}\Delta} 12 (7), \overline{\text{TES}\mathcal{E}} 4 (2) = 84 (35) \text{ kom.}$$

Solunskih komada sa nejasnim biljezima 10.

14b. Constantius II.: Cohen n. d. VII² 446, 36. Æ; 18—19^{mm}.

$$\overline{\text{ASIS}\bullet} 10 (4), \overline{\text{BSIS}\bullet} 12 (3), \overline{\Gamma\text{SIS}\bullet} 10 (2), \overline{\Delta\text{SIS}\bullet} 18 (1), \overline{\mathcal{E}\text{SIS}\bullet} 10 (3) = 60 (13) \text{ kom.}$$

$$\overline{\text{ASIS}\mathcal{T}} 9 (4), \overline{\text{BSIS}\mathcal{T}} 19 (3), \overline{\Gamma\text{SIS}\mathcal{T}} 5, \overline{\Delta\text{SIS}\mathcal{T}} 18 (4), \overline{\mathcal{E}\text{SIS}\mathcal{T}} 20 (9) = 71 (20) \text{ kom.}$$

$$\overline{\text{ASIS}\mathcal{Z}} 26 (5), \overline{\text{BSIS}\mathcal{H}} 11 (6), \overline{\Gamma\text{SIS}\mathcal{A}} 19, \overline{\Delta\text{SIS}\mathcal{Y}} 30 (6), \overline{\mathcal{E}\text{SIS}\mathcal{F}} 38 (13) = 124 (30) \text{ kom.}$$

$$\overline{\text{ASIS}\mathcal{Z}\bullet} 2 (3), \overline{\Gamma\text{SIS}\mathcal{Z}} (1) = 2 (4) \text{ kom.}$$

$$\overline{\mathcal{Y}\text{SIS}} 3 \text{ kom.}$$

Sisačkih komada sa nejasnim biljegom 30.

$$\overline{\text{TESA}} (4), \overline{\text{TES}\Gamma} (2), \overline{\text{TES}\Delta} 27 (3), \overline{\text{TES}\mathcal{E}} 13 (9) = 40 (18) \text{ kom.}$$

15. Constantius II.: Cohen n. d. VII² 448, 57. Æ; 17—18^{mm}.

FEL TEMP REPARATIO. Phoenix sa osjenkom na kruglji na desno.

$$\overline{\text{CONSA}} 2 (1), \overline{\text{CONSA}\ast} 1, \overline{\text{CONS}\Gamma\ast} 1, \overline{\text{CONSE}\ast} 1, \overline{\text{CONSZ}\ast} 1 = 6 \text{ Carigradskih komada sa nejasnim biljegom 5.}$$

16a. Constans. D N CONSTA — NS P F AVG. Na lijevo okrenuto poprsje sa diademom i plaštem i sa krugljom u desnoj ruci.

FEL TEMP REPA—RATIO. Na desno stupajući i obazirući se vojnik, sa kacigom i kopljem, vodi iz jedne koljebe mlađanoga zarobljenika; iza koljebe stablo.

Cohen n. d. VII² 407, 18. Æ; 20^{mm}.

$$\frac{\Gamma}{\text{CONSA}\ast} 1, \overline{\text{SMNB}} (1), \overline{\text{SMNE}} 1, \overline{\text{SMN}\Gamma} 1, \overline{\text{SMN}\Delta}^{\ast} 1, \overline{\text{SMNE}}^{\ast} (1), \overline{\text{S}\dots} (1) = 3 (4) \text{ kom.}$$

16b. Constantius II. D N CONSTAN—TIVS P F AVG. Slično kao 16a.

Cohen n. d. VII² 447, 53. Æ; 20^{mm}.

$$\overline{\text{AQT}\bullet} 1 \text{ kom.}$$

17a. Constans. Rev. FEL TEMP — REPARATIO. Na lijevo okrenuti gologlavi car u oklopu i plaštu, upirući se o štit, sa labarom u desnoj ruci. Pred njim stoje svezani na leđima dva zarobljenika sa kacigama na glavama.

Cohen n. d. VII² 406, 14. Æ; 20—21^{mm}.

$$\overline{\text{BSIS}} 1 (1), \overline{\Delta\text{SIS}} 2, \overline{\Gamma\text{SISR}}^{\ast} 1 = 4 (1) \text{ kom.}$$

17b. Constantius II. D N CONSTAN—TIVS P F AVG. Na lijevo okrenuto poprsje sa diademom, plaštem i oklopom i sa krugljom u desnoj ruci.

Cohen n. d. VII² 446, 39. Æ; 20mm.

AQP• 1, BSIS 1 = 2 kom.

18. Rev. FEL TEMP — REPARATIO. Na lijevo okrenut gologlavi car u oklopu i plaštu, upiruć se o štit, sa labarom u desnoj ruci udara nogom dva svezana zarobljenika, što pred njim sjede.

Cohen n. d. VII² 446, 41. Æ; 20mm.

$\frac{\Gamma}{\text{CONSA}}$ 1 antikno probušen komad.

Novci, kovani g. 350 u Sisciji.

Constantius II. (323—337—361) D N CONSTAN—TIVS { Poprsje carevo
P F AVG { sa diademom i

Vetranio (350) D N VETRA—NIO P F AVG { plaštem na desno.
Rev. GLORIA — RO—MANORVM. Gologlav car u vojničkoj opremi sa labarom i žezlom na lijevo.

Æ; 19 mm. Constantius II.: Cohen n. d. VII² 461, 139.

Vetranio: Cohen n. d. VIII² 4, 3.

ASIS BSIS FSIS ΔSIS €SIS Ukupno

19. Constantius II. 4 (4) 4 (0) 12 (1) 4 (4) 10 (5) 34 (15) kom.

20. Vetranio 9 (1) 3 (2) 4 (0) 5 (0) 4 (0) 25 (4) kom.

Rev. VIRTVS AV—GVSTORVM. Car u vojničkoj opremi, sa kopljem i krugljom u rukama, stupa na desno; pred njim sjedeći zarobljenik sa kacigom na glavi ogleda se za njim.

Æ; 18—19mm. Constantius II.: Cohen n. d. VII² 488, 310.

Vetranio: Cohen n. d. VIII² 6, 11.

ASIS BSIS FSIS ΔSIS €SIS Ukupno

21. Constantius II. 4 (5) 2 (2) 0 (2) 5 (1) 6 (1) 17 (11) kom.

22. Vetranio 4 (1) 2 (2) 3 (0) 4 (0) 5 (1) 18 (4) kom.

XVII. Našašće ugarskih i poljskih novaca XV—XVII. vijeka u Valpovu.

G. Leonardo Fichtner, učitelj i muzejski povjerenik u Valpovu javljao je listom od 11. listopada 1898, da je radnik Domokoš 6. studenoga 1897, radeći na vlastelinskom zemljištu u samom mjestu Valpovu kraj vlastelinskih gospodarskih zgrada, iskopao jedan zemljani ćup sa srebrnim novcima. Na zamolbu istoga našega povjerenika g. Fichtnera poklonio je presvijetli gospodin grof Rudolf Normann Ehrenfelski, vlastelin valpovački i ćup i novce narodnomu muzeju.

Posuda (sl. 100) ukusno je građen i dobro pečen vrč sa jednom ručicom i otvorom trolisnoga oblika, kao što ga imaju grčke oinochoë. Kao obično razbi ga onaj, koji ga je našao, ali se je

iz sačuvanih ulomaka mogao sastaviti do neznatnih dijelova gore i na jednoj bočini. Površina mu je bila grafitom nabojadisana i urešena sa četiri niza usporednih vertikalnih crtica. Visina vrča iznosi 191 mm, a najveći promjer 119 mm.

Valpovački skup sastoji od skoro 3000 komada malih srebrnih novaca, od kojih više od $\frac{1}{10}$ spada na ugarske kraljeve počam od Matije Korvina pa do Ferdinanda II. Najmlađi je novac jedan Ferdinandov denar od g. 1627, pa je stoga vjerojatno, da su svi ti novci iste godine i zakopani. Da su se kasnije zakopali sigurno bi više Ferdinandovih novaca — ima ih svega 8 od dva godišta — bilo, kao što ih ima od Rudolfa II.

(634 kom.) i Matije II. (1421 kom.) na stotine i stotine. Uz te ugarske novce ima pojedinih komada erdeljskih, dubrovačkih, kotorskih i mletačkih. Drugu skupinu u valpovačkom našašću čine novci poljske kraljevine od Vladislava III. do Sigismunda III., grada Rige, pruske vojvodine i grada Schweidnitza u Šleziji, koji zajedno sačinjavaju više od $\frac{1}{20}$ cijeloga skupa, pa dokazuju kako je poljski novac — i to dulje vrijeme — u Ugarskoj i Slavoniji služio kao prometno sredstvo.

Ni najmanje nas ne će začuditi, što u valpovačkom skupu ima ugarskih i poljskih, a nešto i drugih novaca, ali je tim čudnovatije; što u njem nema novaca one države, pod koju je Valpovo g. 1627 spadalo,¹ naime turskih. Gotovo se čini, kao da se oni ovdje na skrajnoj državnoj međi u XVII. vijeku nisu rabili. Moguće je u ostalom, da je valpovački skup bio vlasnost stranoga kojega trgovaca iz onoga dijela Ugarske i Hrvatske, koji nije spadao pod sultana, pa da je ma na koji način dospio u nečiji posjed u Valpovu, a taj novi vlasnik da je imao razloga, da se s novcem rastane, zakopav ga u zemlju, u nadi, da će ga do zgrade opet iskopati.

Novci valpovačkoga skupa u opće su veoma obični; rijetka su samo dva komada, jedan kotorski i jedan erdeljski, od kojih se ovdje podjedno pripočuju i slike. Dodajem točan popis cijeloga našašća, u koliko je u narodni muzej došlo:

Mleci. Marcantonio Memmo (1612 do 1615).

1). Soldo. ★ M · ANTO · MEMMO · DVX u dvostrukom piknjastom okrugu. Liljanasti krst.

★ SANCTVS · MARCVS · VEN u dvostrukom piknjastom okrugu. Na lijevo stupajući krilati lav sv. Marka.

Dm 15mm 1 kom.

Kotor. Zuanne Magno, mletački upravitelj u Kotoru (1598—1600). · S · TRIFON · — · CATARI · U polju Z—M. Sveti Trifon sa osjenkom oko glave i grančicom u lijevoj ruci. Naokolo kružna crta.

s. mARCVS — v ERCTVS. Štit sa kosom gredom, u kojoj se nalazi prednji dio krilatoga lava sv. Marka.²

¹ Valpovo je opet došlo pod Hrvatsku sa ostalom Slavonijom tekar iza bitke kod Šikloša.

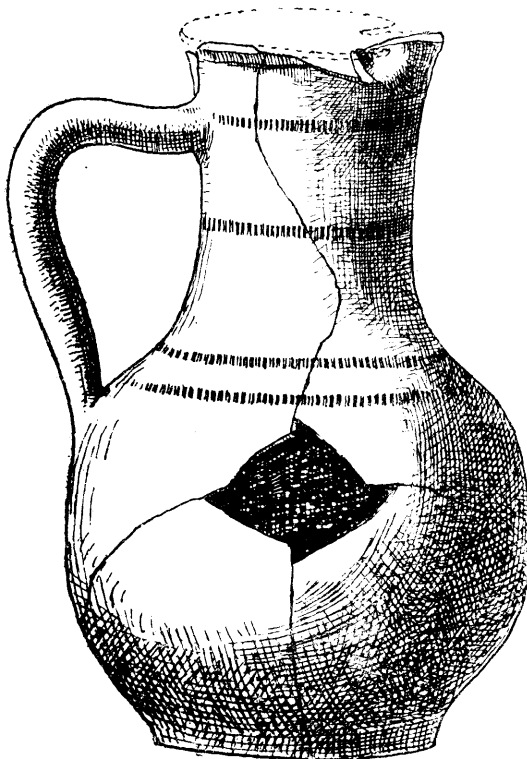
² Mletačka obitelj Magno dijelila se u dvije grane. Jedna je u grbu imala (heraldično) od desna na lijevo koso položenu srebrnu gredu u zelenom polju, a ispod ovoga crveno polje. Druga je imala u zelenom polju isto tako položenu srebrnu gredu, u kojoj se nalazio crven lav sv. Marka.

Dm. 15mm 1 kom. (sl. 101).

Sl. 101. Koterski grosseto od mletačkoga upravitelja Zuanna Magna.

Dubrovnik. 1). Grošić XVII. vijeka bez godišta. S · BLASIVS — RACVSII. U polju lijevo R. Sveti Blaž sa biskupskom kapom i svetačkom

Sl. 100. Vreč iz Valpova, u kojem su se našli novci XVII. vijeka. $\frac{1}{2}$ nar. vel.

osjekom oko glave napred okrenut, podignutom desnicom blagosivlje, a u lijevoj ruci drži grad i biskupski štap. Naokolo okrug, sastavljen od crtica.

U polju razdijeljeno $\widehat{I\grave{A}} - \widehat{X\grave{P}}$. U ovalu, sastavljenom od pikanja, Spasitelj na križu desnicom blagosivlje, a u lijevoj ruci drži zemaljsku kruglju sa krstićem. Naokolo okrug od crtica.

Dm. 18—17 mm 2 kom.

2). Grošić od g. 1627. S · BLASIVS — RA-CVSI · U polju razdijeljeno I6—27. Sv. Blaž slično kao gore.

· TVTA · — · SALVS. Spasitelj sa osjenkom oko glave, desnicom blagosivlje, a u ljevici drži kruglju sa krstićem. Do njega lijevo i desno po deset šesterotrakih zvijezda.

Dm 17 mm 1 kom.

3). Sličan grošić iz trećega decenija XVII. vijeka (valjda 16—2[5]). Prvo S u BLASIVS korigirano je iz slova G, koje je prvobitno na kalupu mjesto njega pogrješno zabilježeno bilo.

Dm 18 mm 1 kom.

Ugarska. Matija Korvin (1458—1490).

1) Kremnički denar bez godine. * MO-RETA · MATHI · R · VNGARI. Kvadriran štit sa grbovima (grede, patrijarkalni krst, dalmatinske lavlje glave i češki lav), a na njemu po srijedi manji sa kraljevim gavranom (Corvus). Naokolo kružna crta od pikanja.

· PATRON — VNGARI · U polju K—P. Majka božja sa koprenom na glavi drži na desnoj ruci maloga spasitelja. Kružna crta od pikanja.

Dm 16mm 1 kom.

— Vladislav II. (1490—1516).

1) Denar bez godine. Između piknjaste vanjske i linearne nutarnje kružne crte napis: M · WLADISLAI · R · VNGARI · Kvadriran štit sa istim grbovima; u sredini mali štit sa poljskim raskriljenim orlom.

Između sličnih crta napis PATRON — VNGARI · U polju B — H. Okrunjena majka božja sa djetetom na desnoj ruci.

Dm 16 mm 1 kom.

2) Kremnički denar od g. 1510. Između dvije piknjaste kružne crte napis: * WLADISLAI * R * VNGARIE * 1510. Štit kao prije.

Između dvije piknjaste crte napis: * PATRONA * — * VNGARIE *. U polju K—G. (Kovničar Georgius Thurzó 1509. do 1516). Majka božja kao gore.

Dm 14 mm 1 kom.

— Ljudevit II. (1516—1526).

1) Kremnički denar od g. 1525. Napis:

* LVDOVICVS * R * VNGARI * 1525
Štit kao na Vladislavovim novcima.

Naliče kao na Vladislavovim novcima PATRONA * — * VNGARIE. U polju K—B (kovničar Bernhardus Behem 1525—1526).

Dm 15 mm 1 kom.

2) Kremnički denar od god. 1525. Na licu VNGARIE. Dm 15 mm 1 kom.

3) Kremnički denar od god. 1526. Na licu VNGĀ Dm 16 mm 1 kom.

— Ivan Zapolja (1526—1540).

1) Kremnički denar od g. 1527. IOHANNES * R * VNGARI * 1527 * Obični kvadrirani štit, kojemu je po srijedi štitić sa Zapoljinim grbom (konj sa rogom, Einhorn).

Obično naliče sa majkom božjom. U polju K—T. Dm 16 mm 1 kom.

— Ivan II. Sigmund (1556—1571).

1) Nagybanjski denar od g. 1557. IOHĀN · SECVN · D · G · R · VNG * 1557 * Štit kao na novcu njegova oca Ivana Zapolje.

Obično naliče sa majkom božjom. U polju N—P (kovničar Pemfingler). Dm 14 mm 1 kom.

— Ferdinand I. (1527—1564).

1) Kremnički denar od g. 1527. FERDINĀND · D · G · R · VNG · 1527. Na kvadriranom ugarskom štitu mali štitić sa austrijskom vrpcom.

PĀTRONA · — · VNGARIE U polju K—B. Sjedeća okrunjena majka božja sa djetetom na desnom ramenu. ¹ 1 kom. (probušen).

2) Kremnički denar od g. 1528. 5 kom.

3) Suvremeni falzifikat kremničkoga denara od g. 1528.

FERDINĀD (sic!) · D · G · R · VNG · 15 · 8 = (sic!)

PĀTRONA — * — VNGARIE. Veoma surov crtež. Dm 14 mm 1 kom.

4—33) Kremnički denari od g. 1529 (3 kom.), 1530 (3), 1531 (1), 1532 (3), 1533 (2), 1534 (3), 1535 (1), 1536 (5), 1537 (9), 1538 (11), 1539 (4), 1540 (4), 1541 (8), 1542 (9), 1543 (9), 1544 (6), 1545 (5), 1546 (19), 1547 (15), 1548 (12), 1549 (21), 1550 (24), 1551 (17), 1552 (25), 1553 (18), 1554 (12), 1555 (15), 1556 (20), 1557 (19), 1558 (16); kod jednoga ligirano NG u VNG).

34—36) Kremnički denari od g. 1535, 1548 i 1550 (2 kom.) sa VNGĀ na prednjoj strani.

37. Denar od g. 1552 sa kovničkim biljgom H—P i FERDINAN. 4 kom.

38—39. Nagybanjski denari od g. 1555 (2) i 1556 (2) sa N—C.

40—46. Kremnički denari od god. 1559 (11), 1560 (6), 1561 (9), 1562 (20), 1563 (14), 1564 (16), 1565² (11). Sada je napis FER · D · G · E · RO · I · S · AV · GE · HV · B · R · a godište je zapisano u polju povrh štita. Na zatku je već dulje vrijeme PATRONA · * · VNGARIE.

¹ Promjer (Dm) ovih novaca iznosi između 16 i 14 mm.

² Ferdinand je umro g. 1564, ali su se kovali i izdavali novci iz kalupa, koji su za slijedeću godinu već napravljeni bili.

— Maksimilijan II. (1564—1576).

1. Kremnički denar od g. 1565. MAX · II · D · G · E · RO · I · S · AV · G · HV · B · R. Štit kao kod Ferdinandovih denara, a povrh štita godište. Rev. kao kod Ferdinandovih. 10 kom.

2—10. Kremnički denari od god. 1566 (14), 1567 (17), 1568 (18), 1569 (11), 1570 (16), 1571 (17), 1572 (17), 1573 (3), 1574 (8).

11. Denar od g. 1575 sa kovničkim biljegom H—S 1 kom.

12—15. Kremnički denari od god. 1575 (29), 1576 (22), 1577¹ (32), 1578² (26). Napis je MAX · II · RO · I · S · AV · GE · HV · BO · R.

16. Kremnički denari sa nejasnim godištima. 13 kom.

— Rudolf II. (1576—1608).

1—2. Kremnički denari od god. 1578 (1) i 1579 (20). Lik kao na denarima Maksimilijana II., ali sa napisom RVD · II · RO · I · S · AV · GE · H · BO · R.

3. Kremnički denar od g. 1579, ali sa G · H · B · R 1 kom.

4. Kremnički denar od god. 1579. Novi tip. Napis na pretku je RVD · II · RO · I · S · AV · G · H · B · R, a na zatku PATR ✕ — ✕ HVNG. Godište se nalazi između obijuh slova napisa na zatku 8 kom.

5—27. Kremnički denari od god. 1580 (40), 1581 (41), 1582 (13), 1583 (13), 1584 (33), 1585 (51), 1586 (19), 1587 (18), 1588 (21), 1589 (15), 1590 (25), 1591 (32), 1592 (16), 1593 (25), 1594 (14), 1595 (14), 1596 (12), 1597 (17), 1598 (10), 1599 (19), 1600 (8), 1601 (14), 1602 (15).

28. Nagybanyski denar od g. 1601 sa napisima RVDOL · II · D · G · R · V · P · S · A · G · H · B · R: i PATRONA · HVNGARI · 1601 u polju N—B 1 kom.

29—35. Kremnički denari od god. 1602 (1), 1603 (9), 1604 (7), 1605 (3), 1606 (18), 1607 (24), 1608 (15). Na zatku je napis PATRO ✕ 1602 ✕ HVNGA sa odgovarajućim godištima.

36. Kremnički denari sa nejasnim godištima 41 kom.

— Matija II. (1608—1619).

1—3. Kremnički denari od god. 1609 (31), 1610 (35), 1611 (79). MAT · II · D · G · REX · HVN · 1609 u dvostrukom piknjastom okrugu. Okrunjen vertikalno raspolovljen štit sa ugarskim prugama i krstom na gorama. U polju K—B.

PATRONA — HUNGARI • Na polumjesecu

¹ Maksimilijan II. je umro 12. listopada 1576, ali su u Kremnicu kovali novce sa njegovim imenom još dvije godine.

okrunjena majka božja sa djetetom na lijevoj a žezlom u d ruci. Ispod nje u napisu mali štit sa austrijskom gredom.

4. Suvremeni falzifikat kremničkoga denara od g. 1611 sa napisima MAT · D · G · RO · I · S · AV · GE · HV · B · R i · PATRONA · HVNGA · 1611 1 kom.

5—7. Kremnički denari od g. 1611 (66), 1612 (123), 1613 (73); napis MAT · II · D · G · HV · BO · REX · 1611

8—12. Kremnički denari od g. 1613 (39), 1614 (154), 1615 (144), 1616 (160), 1617 (12). Novi tip. MAT · D · G · RO · I · S · AV · GE · HV · B · R · Neokrunjen vertikalno raspolovljen ugarski štit. Sa strana K—B.

PATRO · HVNGA · 1613 · Majka božja sa djetetom.

13—16. Kremnički denari od g. 1617. (115), 1618 (94), 1619 (103), 1620* (74). Sada je A mjesto AV.

17. Denari sa nejasnim godištima. 114 kom.

18. Suvremeni falzifikati sa izopačenim napisima. Bakar 2 kom.

19. Nagybanyski denar od g. 1614. Između piknjastog vanjskog i linearnog unutarnjeg okruga napis: MAT · II · D · G · HVN · BO · REX · 1614. Ugarski štit sa prugama i krstom na gorama, a do njega N—B.

• PATRO — • HUNG · Na polumjesecu okrunjena majka božja sa neokrunjenim djetetom na desnom koljenu. Naokolo piknjasti okrug.

Dm 15 mm 1 kom.

20. Nagybanyski denar od g. 1615. Između dva piknjasta okruga napis MAT · D · G · RO · I · S · AV · GE · HVN · BO · R · Ugarski štit sa prugama i krstom; povrh njega • • • , a sa strana N—B

Između okruga crtičnoga i linearnoga napis PATRONA · VNGAR · 1615 (brojka 5 korigovana iz o). Majka božja, okrunjena zračastom krunom, sa djetetom na l. koljenu i žezlom u d. ruci.

Dm 15 mm 1 kom.

— Gabriel Bethlen, erdeljski vojvoda, izabran 1620. za ugarskoga kralja, koje se je časti slijedeće godine uslijed ugovora odrekao.

1. Kremnički denar od g. 1620. Između piknjastog i linearnog okruga napis GAB · D · G · EL · HV · DA · CR · SC · S · R¹. Ugarski štit sa prugama i krstom, a do njega K—B.

¹ Bethlen se tu nazivlje: dei gratia electus Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae rex. Znak ispred zadnjega R biti će da je sigla za et cetera.

TR · PR · ET · SI · CO · 1620. Na polumjesecu okrunjena majka božja sa osjenkom oko glave. Na desnom joj ramenu okrunjeno dijete sa osjenkom oko glave i žezlom u desnoj ruci.

Dm 14 mm 2 kom.

2. Kremnički denar od god. 1620. kao predašnji, ali su napisi: GA · D · G · HV · ET · TRANS · PR · i AC · SICV · COM · 1620.

Dm 14 mm 1 kom.

3. Suvremeni falzifikat kremničkog denara od bakra sa izopačenim napisima. S prijed: GAD · IQ · ID · N · A · P · I · D · IR · u polju ⚡ ; ostrag: TPRDINSTJIGA 62.

Dm 14 mm 1 kom.

— Ferdinand II. Okrunjen 1618, umro 1637.

1. Kremnički denari od g. 1626 (7) i 1627 (1). FER · II · D · G · R · I · S · A · G · H · B · R · Raspolovljen ugarski štit; povrh njega 1626, a kraj njega K—B.

PATRONA · HUNGARI · Na polumjesecu okrunjena majka božja sa osjenkom oko glave, djetetom na lijevom ramenu i žezlom u desnoj ruci. Dm 16—14 mm.

Erdelj. Stjepan Bocskai (1604—1607).

1. Trostruki groš od g. 1606. STEPH D G HVN · TRAN · P · ET · SI · CV · Bradato poprje sa oklopom na desno. Kružna crta od crtica,

štit sa	štit sa
· · · · · ugarskim ·	Bocskajevim ·
grbom	grbom

štit sa
erdeljskim · | GROS · ARG | TRIP · REGNI · |
grbom

HVNGAR · | 1606. Kružna crta od crtica.

Dm 20 mm 1 kom.

— Gabriel Bathori (1608—1613).

1. Sibinjski denar od god. 1612. Između dva piknjasta okruga napis: GABRIEL · D · G · PRIN · TRAN · 16 · 12. U više puta uvijenu štitu manji štitić sa sibinjskim grbom (dva unakrštena mača), a oko njega sedam erdeljskih kula.

PATRONA — HVNGARIE. U polju C—I. Okrunjena sjedeća majka božja sa djetetom na desnom koljenu. Ispod nje neki ornamenat.

Dm 15 mm 1 kom. Veoma rijedak (sl. 102).

Sl. 102. Sibinjski denar Gabrijele Bathorija.

Schweidnitz u Slezkoj. Ljudevit II ugarski (1516—1526.)

1) Polugroš od g. 1521. U dvostrukom piknjastom okrugu napis: * LVDOVICVS ◊ R ◊ VN ◊ ET ◊ BO ◊ Okrunjen raskriljen orao sa lijevo okrenutom glavom.

U dvostrukom piknjastom okrugu napis: * CIVITAS ◊ SWANIC ◊ I ◊ 5 ◊ ZI ◊ Kruna. Dm. 18mm. 1 kom.

2) Sličan polugroš ali je slovo N naopako položeno n. Dm. 17mm. 1 kom.

3) Sličan polugroš od god. 1523. Napisi: * LVDOVICVS R VN : ET BO i * CIVITAS : SWANIC I5Z3. Na obje strane jednostavne dvije kružne crte. Dm. 19mm. 1 kom.

4) Sličan polugroš od g. 1525. — Napisi * LVDOVICVS R VN ET BO i * CIVITAS ◊ SWAN I5Z5 Dm. 19mm. 1 kom.

5) Sličan polugroš od g. 1525., ali bez rastavnog znaka u napisu naličja. Dm 19mm 1 kom.

6) Sličan polugroš od god. 1526. Napisi opet u dvostrukom piknjastom okrugu * LVDOVICVS ◊ R ◊ VN ◊ ET ◊ BO — * CIVITAS SWAN ◊ I5Z6.

Dm. 18—16mm; 2 kom.

7) Sličan polugroš bez rastavnog znaka iza ET Dm. 17mm; 1 kom.

8) Sličan polugroš sa napisima * LVDOVICVS ◊ R ◊ VN ◊ ET ◊ BO i * CIVITAS ◊ SWANII ◊ I5Z6.

Dm. 19—17mm; 10 kom.

9) Sličan polugroš ali kao rastavni znak služi ◊ Dm. 19—18mm; 3 kom.

10) Sličan polugroš sa napisima: * LVDOVICVS R VN ET BO i * CIVITAS ◊ SWAN ◊ I5I8 (zadnja dva broja dvojbena).

Dm. 17mm; 1 kom.

11) Sličan polugroš, na kojemu je godište izlizano.

Dm. 18mm; 1 kom.

Pruska kao poljsko leno. Albert bramborski, prvi vojvoda (1525—1568).

1. Groš od g. 1541. Štit sa grbom * IVSTVS * EX * FIDE * VIVIT * 1541 u dvostrukom piknjastom okrugu. Vojvodino gologlavo bradato poprje sa oklopom na desno.

☉ (trolist) ALBER * D * G * MAR * BRAN * DVX * PRVSS u dvostrukom piknjastom okrugu. Raskriljen orao sa lijevo okrenutom glavom. Na prsima mu okrunjen štitić sa slovom S.

Dm 23 mm 1 kom.

2. Sličan groš od g. 1542. U napisu ponešto izopačen, jer je kod kovanja dvaputa udaren.

Dm 22 mm 1 kom.
Poljska. Vladislav III. (1434—1444).

1) Polugroš. ✱ MORAETA WLADISLAI u dvostrukom piknjastom okrugu. Kruna, a ispod nje R †

✱ RAGIS POLONIE u dvostrukom piknjastom okrugu. Okrunjen raskriljen orao sa na lijevo okrenutom glavom. Dm. 19mm. 1 komad.

2) Sličan polugroš, na kojemu se ne raspoznaje biljeg ispod krune.

Dm. 21mm. 1 komad probušen.
 — Kazimir IV. (1444—1492.)

1) Polugroš (kwartnik). † MORAETA ✱ KAZIMIRI u dvostrukom piknjastom okrugu. Okrunjen raskriljen orao.

✱ RAGIS ✱ — POLONIE u dvostrukom piknjastom okrugu. Kruna, a ispod nje peterotraga zvijezda. Dm. 19—18mm; . 17 kom.

2) Sličan polugroš ali sa MORAETA i RAGIS. Dm 19mm 1 kom.
 — Ivan Albert (1492—1501.)

1) Krunski polugroš (kwartnik.) U dvostrukom piknjastom okrugu napis: ✱ MORAETA ✱ I ✱ ALBERTI. Okrunjen raskriljeni orao sa lijevo okrenutom glavom.

U dvostrukom piknjastom okrugu napis: ✱ RAGIS ✱ POLONIE. Kruna, a ispod nje peterotraga zvijezda. Dm. 19—17mm; 33 kom.

2) Sličan polugroš sa pogrješnim napisom: † RAGIS ✱ — POLONIE (sic!) i ALBERTI. Dm 17mm; 1 kom.

3) Sličan polugroš sa RAGIS — POLONIE i karikom (mjesto zvijezde) ispod krune. Dm 19mm 1 kom.

4) Sličan polugroš sa RAGIS ✱ — POLONIE i MORAETA Biljeg pod krunom izlisan. Dm. 19mm; 1 kom.

— Aleksander (1501—1506.)

1) Krunski polugroš. U dvostrukom piknjastom okrugu napis: ALEXANDER ☉ DEI ☉ ☉ REX Okrunjen raskriljen orao sa lijevo okrenutom glavom.

U dvostrukom piknjastom okrugu napis: ✱ MORAETA ☉ RAGIS ☉ POLONIE Kruna. Dm. 19—17mm. 28 kom.
 — Sigismund I. (1506—1548).

1) Krunski polugroš od g. 1507. ✱ MORAETA ☉ SIGISMUNDI u dvostrukom piknjastom kolobaru. Okrunjen raskriljen orao sa lijevo okrenutom glavom.

✱ RAGIS ☉ POLONIE ☉ I507 u dvostrukom piknjastom kolobaru. Kruna.

Dm. 19—18mm; 6 kom.

2—6) Slični polugroši od g. I508 (9), I509 (7), I510 (4), I511 (7) i sa izlzanim godištima (5).

— Sigismund III. (1587—1632).

1. Krunski trojak od god. 1594. SIGISM III D : G štit sa uspravljenim lavom REX PO · M D · L Okrunjeno kraljevo poprsje sa nabornicom oko vrata i oklopom na desno.

III | ✱ orao, okrunjen štit sa lukom i svežnjem strjelica i litavski konjanik ✱ GROS : ARG |

· TRIP · REG · | · POLONI · | ✱ prsten ⁹⁴△✱

Dm 21 mm 1 kom.

2. Krunski trojak od g. 1596. Napis · SIG III D G · R — EX PO M D L ·

· III · | orao, okrunjen štit sa grbom, litavski konjanik · | GROS ARG TRIP REG · |

POLONIE · | I, štit sa okrunjenim lavom, ^{FH} 9 cvijet 6 štit sa cvijetom, R Dm 22 mm. 1 kom.

3. Krunski trojak od g. 1598. Napis SIG III D G — POLON M D L

III | orao, okrunjen štit sa grbom, konjanik GROS ARG | TR R · POLO ^{NI} · I, štit sa la-

vom, ⁹⁸ · F. Dm 20 mm 1 kom.

4. Krunski trojak od iste godine. Napis SIGI · 3 · D · G · REX · PO · M · D L ·

III | orao, štit i konjanik | GROS · ARG | TRIP REG | POLO · 98 | IR, štit sa lavom, K ·

Dm 21 mm 1 kom.

5. Krunski trojak od god. 1599. Napis SIG III · D G | — REX PO M D L ·

· III · | orao, štit i konjanik | GROS · ARG | TRI · REG | POLONI · | · L ·, štit sa lavom, 99

Dm 21 mm 1 kom.

6. Krunski trojak od g. 1604. Napis SIGISM III · D : G štit sa lavom REX · PO M D L ·

III | * orao, štit i konjanik * | GROS · ARG : | TRIP · REG | POLONI · | 16 K 04

Dm 20 mm 1 kom.

Riga. Stjepan Bathori (1575—1586).

1. Trostruki groš od g. 1586. STEP ■ D ■ G ■ REX ■ P ■ D ■ L. Okrunjeno kraljevo poprsje sa oklopom na desno. Naokolo kružna crta, sastavljena od crtica.

Liljan III liljan | ¹⁵ Gradska vrata sa dvije GR kule; gore prekrštena

2 ključa i krst. Na 86 vratima risova glava. OS | ARG ■ TRIP | CIVI ■

RI · | liljan GE liljan. Naokolo kružna crta od crtica. Dm 21 mm 1 kom.

- Sigismund III. (1587—1632).
1. Trostruki groš od g. 1592. SIG × III × D · G: REX × PO × D × LI. Okrunjeno kraljevo poprsje sa nabornicom oko vrata i oklopom na desno. Piknjasti okrug. × III × ¹⁵GR gradska vrata kao predašnji ⁹²OS ARG × TRIP CIVI × RI liljan GE liljan.	Piknjasti okrug. Dm 22 mm 1 kom. 2. Slični trostruki groš od g. 1593., ali je u napisu pretka i iza D i G Andrijin krst. Dm 22 mm 1 kom. 3. Slični trostruki groš od g. 1598, ali izmed D i G nema rastavnoga biljega. Dm 22 mm 1 kom.

Dr. Josip Brunšmid.